LIETUVA

Sostinė: Vilnius
Gyventojų skaičius: 2,823,859
BVP vienam gyventojui: $32,300
Žmogaus socialinės raidos indeksas: Labai aukštas (.848)
Laisvės indeksas pasaulyje: Laisva (91/100)

2017 PVO TVARUMAS: 2.7

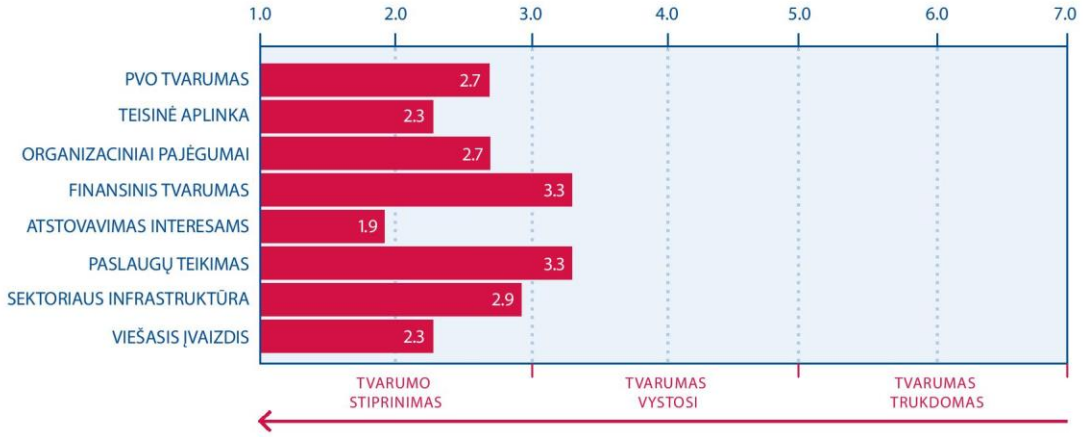

Nuo1990, gyventojų skaičius Lietuvoje sumažėjo 23 procentais, daugiausiai dėl migracijos. 72 procentai emigravusių – tarp penkiolikos ir keturiasdešimt ketverių metų amžiaus. Tai dramatiškai pakeitė šalies demografinę struktūrą ir įtakojo PVO raidą. 2017, PVO darbuotojai toliau emigravo ir sulaukę pensinio amžiaus, baigė dirbti. Pakeisti šiuos darbuotojus sunku, nes PVO trūksta finansų varžytis dėl ribotų žmogiškųjų išteklių.

Išaugus socialinių paslaugų poreikiui, valdžia ieško galimybių perduoti paslaugų teikimą PVO, tačiau vis dar nepasitiki PVO kaip partnerėmis, todėl kelia įvairias išlygas bendradarbiavimui.

Apskritai, 2017 buvo konstruktyvūs metai Lietuvos PVO. Nepaisant sudėtingų ir kartais nepalankių sąlygų, keliose tvarumo srityse pastebėta pažanga, o kai kuriose srityse padėtas pagrindas pagerėjimui ateityje. PVO dažniau reiškė nuomonę viešosios politikos klausimais ir prisidėjo prie viešosios politikos formavimo. Skėtinės organizacijos pirmą kartą gavo tikslinį, jų stiprinimui skirtą valdžios finansavimą ir aktyviai siekė pokyčių visuomenės gyvenime.

Naujose strategijose valdžia vis dažniau pripažįsta PVO teikiamų paslaugų vertę. PVO dažniau imasi verslo iniciatyvų ir įgyvendina sudėtingas lėšų telkimo strategijas, kurios didina paramą PVO, nepaisant mažėjančio šalies gyventojų skaičiaus.

Dauguma 2017 metams sektoriui skirto valstybės finansavimo vėlavo arba buvo keliami nerealūs reikalavimai, užkertantys kelią PVO varžytis dėl lėšų. Stokodamos organizacinių pajėgumų, PVO ieškojo partnerių ir kūrė aljansus sektoriaus viduje, dalindamosi ištekliais ir bendrai įgyvendindamos įvairias veiklas. Tarpsektorinis bendradarbiavimas taip pat stiprėjo.

Greta teigiamų pokyčių ir tendencijų įvairiose tvarumo srityse, teisinė PVO aplinka kiek pablogėjo, atsirado naujų suvaržymų. PVO atkakliai dirbo siekdamos gerinti teisinę aplinką. Pasiektos svarbios pergalės, leidžiančios geriau atstovauti PVO teisėkūroje ir lengvinančios PVO dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose.

Remiantis Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro analize, Lietuvoje registruota apie 31 000 PVO – asociacijų, labdaros ir paramos fondų ir viešųjų įstaigų. Iš jų, 17 000 kreipėsi dėl viešosios naudos statuso įregistravimo. Tarp šių organizacijų, 3 000 – 4 000 yra valdžios išlaikomos viešojo sektoriaus įstaigos, tokios kaip ligoninės, ambulatorijos ir mokyklos.

TEISINĖ APLINKA: 2.3

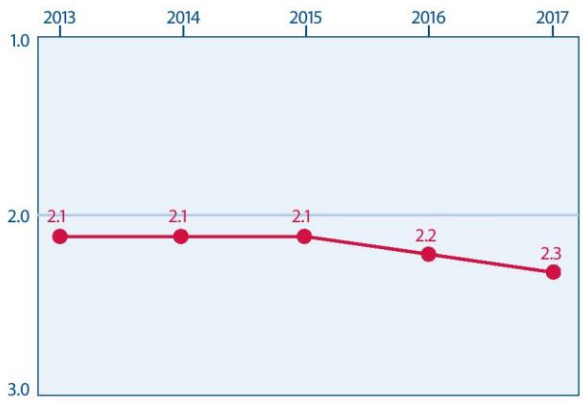

TEISINĖ APLINKA LIETUVOJE

2017 buvo dinamiški metai PVO sektoriaus teisiniame reguliavime. Buvo tiek teigiamų, tiek neigiamų pokyčių, tačiau atsiradę suvaržymai užgožė pasiektas pergales. Taip pat, dvi sektoriui svarbios teisinės iniciatyvos – Nacionalinio NVO fondo įstatymas ir Socialinio verslo įstatymas - nepajudėjo iš vietos.

NVO teisinis registravimas yra paprastas ir greitas. Notaro paslaugų kaina registruojant organizaciją per metus beveik padvigubėjo, išaugdama nuo €120 iki €212, tačiau atsirado galimybė registruoti pasirašant elektroniniu parašu, todėl notaro paslauga nebėra būtina.

Apskritai, PVO ir jų atstovai laisvai veikia įstatymų rėmuose, nevaržomi reiškia kritiką ir dalyvauja viešuose debatuose. Nauja Lobizmo įstatymo redakcija, priimta birželį ir įsigaliojusi rugsėjį, panaikino esminę kliūtį PVO dalyvavimui rengiat naujus įstatymus. Buvo nubrėžta aiški riba tarp viešųjų interesų gynimo ir komercinio lobizmo. To pasėkoje, PVO, norėdamos įtakoti priimamus įstatymus, nebeprivalo registruotis kaip lobistės.

2017 metais įsigaliojo naujos, didesnio PVO skaidrumo siekiančios teisinės priemonės. PVO privalo deklaruoti visus rėmėjus, tame tarpe individualius asmenis bei jų teikiamo finansavimo sumas, kad ir kokios mažos jos bebūtų. Taip pat, viešosios įstaigos nuo šių metų Registrų centrui privalo teikti steigėjų duomenis. PVO šiuos reikalavimus priėmė ne tik kaip papildomą biurokratinę naštą, bet taip pat kaip stiprėjančios valdžios kontrolės ženklą.

Nuo 2016 metų, PVO privalo Registrų centrui teikti veiklos ir finansines ataskaitas. Šį reikalavimą vykdyti sudėtinga nemažai daliai PVO, ypač mažoms regionų organizacijoms. Ataskaitas galima teikti tik pasirašant elektroniniu parašu, o ir ataskaitų formos yra sudėtingos. 2017 metų rugsėjį valdžia skyrė 231 PVO baudas iki €1 000 už tai, kad šios nepateikė metinių ataskaitų. PVO kreipėsi į valdžią, prašydamos iš anksto įspėti apie panašių baudžiamųjų priemonių taikymą. Sutarta, jog visoms organizacijoms, kurioms taikomi nauji įstatymų reikalavimai, bus siunčiami elektroniniai įspėjimai, raginantys vykdyti šiuos reikalavimus.

2017, Labdaros ir paramos fondų įstatymas ir kiti susiję teisės aktai buvo pakeisti uždraudžiant labdaros organizacijoms vykdyti politinę reklamą. Šie pakeitimai priimti dėl to, kad 2016 metais vykusių rinkimų metu su politikais susiję fondai rėmė politikus reklamuojančias veiklas. Tačiau įstatymuose naudojamas abstraktus politinės reklamos terminas, kurio interpretacijos gali trukdyti PVO dalyvavimui viešuose debatuose. Taip pat, Valstybės duomenų apsaugos inspekcija išaiškino, jog PVO elektroninėmis priemonėmis siunčiami kvietimai, tame tarpe kvietimai jungtis prie demonstracijų, pilietinių akcijų ir savanoriškos veiklos, laikytini tiesiogine rinkodara. Norėdami siųsti tokio pobūdžio žinutes, PVO turi gauti išankstinį sutikimą.

2017 liepą, įsigaliojus naujam Darbo kodeksui, pakito privalomo socialinio draudimo mokesčiai. Nedarbo socialinio draudimo mokestis išaugo nuo 1.1 iki to 1.6 procento nuolatinio darbo sutartims ir iki 3.2 procento terminuoto darbo sutartims. Šis pokytis nepalankus sektoriui, kadangi dėl neužtikrinto finansavimo, PVO darbuotojai dažniausiai yra samdomi terminuotam darbui.

Socialinio draudimo įmokų bazės nustatymas 2017 metais buvo bene daugiausiai nerimo sektoriuje sukėlęs įvykis. Nuo 2018 metų sausio darbdaviai privalės mokėti socialinio draudimo įmokas nuo minimalaus €400 mėnesio atlyginimo. Tai ženkliai padidins PVO mokesčių prievoles, kadangi dauguma PVO darbuotojų dirba nepilną darbo dieną.

Kita PVO įstatyminė bazė nekito. Fiziniai asmenys gali pasirinktoms nepelno organizacijoms skirti 2 procentus pajamų mokesčio, bet negauna mokesčių lengvatų tiesiogiai aukodami PVO. 2017 metais dar kartą buvo išplėstas galimų pajamų mokesčių asignacijų gavėjų sąrašas, įtraukiant menininkus. Verslas gali nuskaičiuoti dvigubą paramai skirtą sumą mokėdamas pelno mokestį valstybei.

Griežtas reguliavimas dažnai ribojo PVO priėjimą prie finansinių išteklių. Vidaus reikalų ministerija, Europos socialinio fondo agentūra ir kitos valdžios įstaigos, kontroliuojančios ES fondų skirstymą, kėlė griežtus reikalavimus, neleidžiančius PVO varžytis dėl lėšų.

Pavyzdžiui, konkursų sąlygos reikalavo būti įdarbinus tam tikrą darbuotojų skaičių keletą metų, įnešti nemažą nuosavą įnašą, investuoti nuosavas lėšas, kurios būtų sugrąžinamos kompensacijos principu; taip pat organizacijos privalėjo būti registruotos tam tikroje savivaldybėje.

Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimai, priimti metų pradžioje ir įsigalioję Liepą, įvedė rezervuoto pirkimo sąvoką. Rezervuota teisė dalyvauti pirkimuose valdžiai leis supaprastinta tvarka pirkti paslaugas iš PVO. Baigiantis metams, ši nauja tvarka dar nebuvo pakankamai plačiai taikoma.

Dėl ribotų finansinių išteklių, kvalifikuota teisinė pagalba PVO tebebuvo sunkiai pasiekiama. NVO teisės institutas konsultuoja PVO įvairiais klausimais. Instituto elektroninė svetainė vartotojui draugiška forma siūlo teisinę informaciją svarbiose srityse, tokiose kaip PVO steigimas, įstatų keitimas, registravimo adreso keitimas, finansų apskaita ir mokesčiai. Tačiau institutas negali atstovauti PVO tesimuose, nes tai leidžiama tik advokatams. PVO gali kreiptis į Seimo Teisės departamentą prašydami kvalifikuotų išaiškinimų, pavyzdžiui, kai nauji teisės aktai nėra pilnai suderinti su kitais įstatymais arba kai teisinėj bazėje yra neaiškumų, galinčių daryti poveikį PVO.

ORGANIZACINIAI PAJĖGUMAI: 2.7

Organizaciniai pajėgumai 2017 metais nesikeitė.

PVO nevienodai sėkmingai atliepė visuomenės ir įvairių jos grupių poreikius. Kartas nuo karto, nacionalinės PVO, PVO asociacijos, koalicijos ir skėtinės organizacijos, taip pat Nacionalinė ir regioninės NVO tarybos, buvo kritikuojamos dėl to, kad nepateisino narių ir visuomenės lūkesčių. Pavyzdžiui, Lietuvos Gydytojų sąjunga buvo kaltinama, jog derybose su vyriausybe dėl darbo užmokesčio netinkamai atstovavo sveikatos sektoriaus darbuotojų interesams; to pasėkoje susibūrė Medikų sąjūdis.

Bendruomenių centrai ir kitos vietos lygmens organizacijos glaudžiai dirbo su bendruomenėmis ir jų pažeidžiamomis grupėmis. Šios PVO, dažniausiai valdomos keleto aktyvistų ir turinčios apie 50-60 narių, yra svarbios kaimo ir mažųjų miestelių bendruomenių gyvenime. Jos vykdo kultūrinę ir švietimo veiklą, teikia socialines paslaugas, reikšmingai prisideda prie deinstitucionalizavimo reformos siūlydamos vaikų, senelių bei negalią turinčių žmonių priežiūrą bendruomenėse. Vaikų dienos centrai, kurių 2017 metais buvo apie 310, beveik išimtinai priklauso vietos bendruomenių organizacijoms. Vis tik, vietos PVO galimybes tarnauti bendruomenėms labai riboja menkas finansavimas.

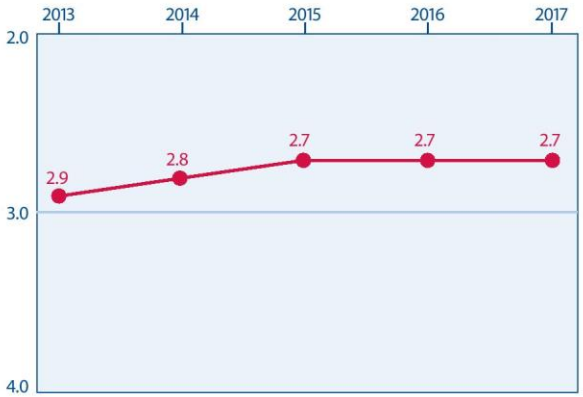

ORGANIZACINIAI PAJĖGUMAI LIETUVOJE

Didesnės, ilgiau veikiančios PVO yra aiškiai apsibrėžę misijas ir planuoja strategiškai, kai tuo tarpu mažosios veikia ne taip strategiškai ir kryptingai. Keletas donorų 2017 metais skatino strateginį planavimą. Jaunimo reikalų departamento remiamos organizacijos buvo paprašytos parengti trimečius strateginius veiklos planus, o Socialinės apsaugos ir darbo ministerija reikalavo pateikti strateginius planus pretenduojant į 2017-2018 metų NVO institucinio stiprinimo programos finansavimą. Dauguma organizacijų, kurios pradėjo rengti strateginius planus paskatinus donorams, toliau tęsė strateginį planavimą pasibaigus projektams. Tačiau strategiškai planuoti yra sudėtinga, nes PVO organizaciniai ištekliai yra labai riboti.

Vidinės valdymo struktūros ir procesai skiriasi priklausomai nuo PVO tipo. Asociacijos ir fondai privalo turėti valdybas. Valdybos aktyviai dalyvauja asociacijų ir bendruomenių organizacijų valdyme. PVO, įregistruotos kaip viešosios įstaigos, neprivalo turėti valdybų ir dažnai yra valdomos vadovų, kurie taip pat yra šių organizacijų steigėjai ir dalininkai. Kai kurios viešosios įstaigos vis tik turi valdybas, tačiau nesistengia jų aktyviai įtraukti priimant sprendimus. O ir pačios valdybos neprieštarauja formaliam vaidmeniui, kuris tėra dalyvavimas ataskaitiniuose susirinkimuose ir dokumentų pasirašymas.

Apskritai, visuomenė labiau mato ir domisi organizacijomis, kurios telkia lėšas įvairiomis viešomis akcijomis bei aktyviai kviečia skirti 2 procentus pajamų mokesčių, todėl šios organizacijos skiria daugiau dėmesio vidiniam valdymui, skaidrumo ir atskaitomybės užtikrinimui. 2017 metais įsigaliojo nauji atskaitomybės reikalavimai organizacijoms viešinti finansavimo šaltinius. Nors šis reikalavimas yra papildoma biurokratinė našta PVO, tikimasi jog jis padės užtikrinti skaidrumą sektoriuje ir apgins nuo nepagrįstų kaltinimų, pavyzdžiui, kad PVO išleidžia per daug lėšų darbo užmokesčiui, arba kad PVO vykdo politikų ar verslo užsakymus.

PVO personalas ir toliau liko didžiausiu iššūkiu. Ekonomikos augimas drauge su masine emigracija labai sumažino galimybes pritraukti darbuotojus ir savanorius. Didžiulė darbuotojų kaita privertė pirkti paslaugas iš išorės. Pavyzdžiui, PVO finansų apskaitą beveik be išimčių vykdo buhalterinės įmonės. Kai kurie donorai dar labiau apsunkina darbuotojų samdymą nustatydami personalui skiriamų lėšų ribas. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto savivaldybės Jaunimo programa nustatė 10 procentų ribą darbo užmokesčiui; taigi €3,000 biudžeto projekte personalui tegalima buvo skirti €300. Tokie suvaržymai dar labiau mažina PVO galimybes konkuruoti dėl darbo jėgos su verslo ir viešosios tarnybos sektoriais, kurie gali siūlyti didesnį darbo stabilumą ir atlygį.

Nors išaugus mokamo darbo pasiūlai, PVO buvo sunkiau pritraukti savanorius, savanorystės kultūra stiprėjo. Savanorių indėlis reikšmingas daugelio organizacijų kasdienėje veikloje. Pavyzdžiui, Maisto bankas 2017 metais turėjo apie 800 nuolatinių savanorių, ir daugiau nei 8,300 savanorių talkino renginių, tokių kaip maisto banko akcijos prekybos centruose, metu. „Aš už Lietuvą“ iniciatyva, startavusi 2016 metais su tikslu įtraukti milijoną savanorių į įvairias veiklas pažymint šalies 100 metų jubiliejų, tęsėsi 2017 metais. Dalyvavimo statistika bus žinoma 2018 metų pradžioje.

Viešasis internetas Lietuvoje vienas sparčiausių ir efektyviausių pasaulyje, tad PVO gali dirbti iš mobiliųjų ofisų, siūlyti elektronines paslaugas ir socialinės žiniasklaidos pagalba bendrauti su savanoriais bei rėmėjais. Pavyzdžiui, Jaunimo linija 2016 metų pabaigoje pristatė pokalbių internetu galimybę. Iki 2017 metų pabaigos, ji suteikė psichologinę pagalbą internetu tūkstančiui klientų ir padvigubino konsultacijų valandų skaičių. Nors specialūs Facebook’o lėšų telkimo instrumentai dar neveikia Lietuvoje, Facebook’as yra plačiai naudojamas organizuojant pilietines akcijas, protestus, alternatyvius festivalius ir pritraukiant savanorius.

FINANSINIS TVARUMAS: 3.3

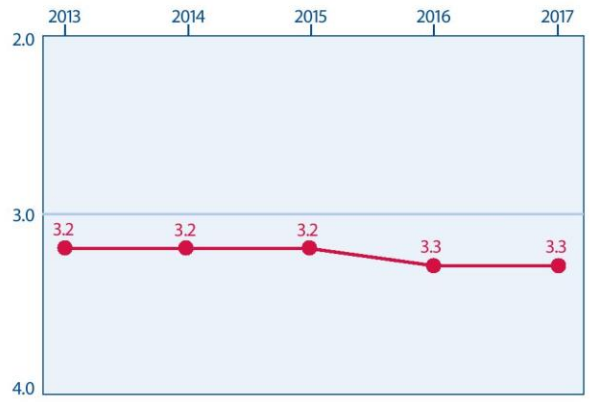

FINANSINIS TVARUMAS LIETUVOJE

2017 metais PVO finansinis tvarumas reikšmingai nekito. PVO finansavimo šaltinių buvo nedaug ir jiems stigo įvairovės, tačiau šiais metais pasirodė pagerėjimo ženklų.

Vasario mėnesį vyriausybė priėmė Nevyriausybinių organizacijų ir vietos bendruomenių stiprinimo planą ir skyrė €900,000 nacionalinių skėtinių organizacijų stiprinimui. Šis finansavimas organizacijas pasiekė 2017 metų rugsėjį ir turėjo būti panaudotas iki metų pabaigos. Nors finansavimas buvo įsisavintas skubotai, jis buvo reikšmingas tuo, kad pirmą kartą buvo skirtas tiesiogiai skėtinių organizacijų stiprinimui. Jo dėka, 16 didžiųjų Lietuvos sėtinių organizacijų sustiprino vidinį valdymą ir pagerino narėms teikiamas paslaugas.

Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvų programa skyrė daugiau nei milijoną eurų trylikai PVO projektų.

PVO tikėjosi subsidijų iš keleto kitų ES ir Lietuvos vyriausybės finansuojamų programų, tačiau šios programos arba neprasidėjo, arba dalyvavimą jose užkirto finansavimui keliami reikalavimai. Pavyzdžiui, pasirengimas 2016-2020 LEADER programai užtruko ir 2017 metais ši programa nefinansavo PVO. INTERREG nustatė valstybės institucijoms palankias finansavimo taisykles, o Europos socialinio finansavimo agentūra, kuri prižiūri Asmenų patiriančių socialinę atskirtį integracijos į darbo rinką programą ir Programą 56+, siekiančią vyresnių asmenų integracijos įtraukiant juos į savanorišką veiklą, iškėlė daugumai PVO neįmanomas dalyvavimo sąlygas.

Vietos PVO yra labai priklausomos nuo vietos valdžios finansavimo. Kai kurios savivaldybės pirko PVO paslaugas taikydamos skaidrias ir objektyvias pirkimo procedūras, tačiau nemažai savivaldybių administracijų siekė nukreipti fondus savivaldybės įstaigoms ir joms patinkančioms PVO. Taip pat, savivaldybės netaikė vieningų kriterijų apibrėžiant PVO. Pavyzdžiu, Kauno savivaldybė pranešė skyrusi €5 milijonus nevyriausybinėms organizacijoms, iš

kurių €2 milijonai atiteko profesionaliam krepšinio klubui. Daug savivaldybių nedidelėmis sumomis rėmė vietos organizacijų renginius, negalvodamos apie tikslingą, inovatyvų turimų išteklių panaudojimą. Nors statistinių duomenų nėra, manoma, jog vietos valdžios finansavimas PVO 2017 metais išaugo. Daug savivaldybių nepanaudotas socialinės paramos lėšas nukreipė vaikų dienos centrams.

Pasaulio filantropijos indekso duomenimis, 10 procentų Lietuvos respondentų 2016 metais aukojo labdaros organizacijoms (vienu procentu mažiau nei 2015 metais ir tiek pat kiek 2014), tačiau nacionalinė statistika rodo, kad fizinių asmenų parama padidėjo. Paskutiniais Statistikos departamento duomenimis, fizinių asmenų parama išaugo nuo €12.8 milijonų 2015 metais iki €14.4 milijonų 2016. PVO pajamos iš paskirto 2 procentų fizinių asmenų pajamų mokesčio buvo €16.8 milijonų 2015 metais ir €17 milijonų 2016 metais. Interneto platformoje Aukok.lt 2016 metais PVO surinko €354 000, o 2017 metais - €378 000.

Nacionalinė kampanija „Už saugią Lietuvą“, inicijuota Prezidentės Dalios Grybauskaitės, pritraukė užsienio kompanijų, tokių kaip Lidl, Nestle ir IKEA, bei Lietuvos stambiojo verslo (pavyzdžiui Lietuvos energijos įmonių grupės) bei smulkiojo verslo paramą nacionalinių PVO ir vietos bendruomenių organizacijų projektams.

2017 metais užsienio donorai nefinansavo tikslinių programų skirtų NVO, tačiau Britų taryba, Šiaurės šalių ministrų taryba bei keletas užsienio šalių filantropų parėmė PVO akcijas ir kampanijas. Atviros Lietuvos fondas oficialiai atnaujino veiklą Lietuvoje, tačiau 2017 metais paramos PVO neskyrė.

PVO vis dar mažai uždirba parduodamos paslaugas, tačiau šios rūšies įplaukos auga.

Šalies didžiosios labdaros organizacijos vykdo sudėtingas lėšų pritraukimo strategijas. Maltos ordinas, Caritas, ir Maisto bankas yra matomi visus metus. Jos pasitelkia tradicinę ir socialinę žiniasklaidą, interneto ir stendų reklamą. 2017 metais šios PVO toliau rengė tradicinius renginius tokius kaip labdaros koncertai ir maisto produktų rinkimas, bei pradėjo naujas iniciatyvas, padėjusias pritraukti rekordines paramos sumas. Maisto banko projektas „Gera kaina – geras darbas“, vykdytas drauge su prekybos tinklu Iki, sutelkė daugiau nei €300,000. Už kiekvieną parduotą specialiai pažymėtą produktą Iki aukojo masto bankui vieną eurą. Nacionalinis lygybės ir įvairovės forumas sėkmingai rinko finansavimą Nacionaliniams apdovanojimams, siūlydamas užsienio ambasadoms būti pasirinkto apdovanojimo sponsorėmis.

Didžiosios PVO turi patikimas apskaitos sistemas, o privalomas ataskaitų teikimas registrų centrui turėtų padėti mažosioms organizacijoms geriau valdyti finansus. PVO nebesamdo buhalterių darbo sutartimis; jos perka apskaitos paslaugas iš specializuotų įmonių. Daugiau įmonių specializuojasi PVO apskaitoje, todėl teikiamų paslaugų kokybė gerėja, o kainos išlieka konkurencingos. 2017 metais įteisinus elektronines sąskaitas - faktūras, apskaita tapo paprastesnė ir paslaugos gali būti teikiamos nuotoliniu būdu.

Privatūs ir valstybės fondai vis dažniau prašo organizacijų pateikti audito išvadas, tačiau trūksta kvalifikuotų PVO auditorių. PVO trūksta žinių, kaip parengti užduočių aprašymus nepriklausomam auditui.

ATSTOVAVIMAS INTERESAMS: 1.9

2017 metais, PVO vis dažniau reiškė nuomonę įvairiais viešosios politikos klausimais ir prisidėjo prie valdžios sprendimų priėmimo.

Politinė koalicija, vadovaujama Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos, po 2016 spalį laimėtų rinkimų, 2017 metais baigė formuoti vyriausybę. Nors naujieji politiniai lyderiai prieš ateidami į valdžią nebuvo užmezgę glaudžių santykių su PVO, jie paskyrė keletą sektoriaus atstovų į vyriausybės postus. Vyriausybės ir PVO sektoriaus komunikacija pagerėjo, tačiau bendradarbiavimas netapo toks konstruktyvus, kokio buvo tikėtasi. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija vengė glaudaus kontakto su PVO ir nesistengė gerinti bendradarbiavimo. PVO džiaugėsi dvylikos Seimo narių Pilietinės visuomenės plėtros grupės sudarymu, tačiau ši grupė 2017 metais nepasiekė jokių ženklių rezultatų.

ATSTOVAVIMAS INTERESAMS LIETUVOJE

NVO tarybos, atstovaujančios sektorių savivaldybėse ir prie vyriausybės, veikė aktyviau nei ankstesniais metais, bet jų mandatas ir poveikis liko riboti. Buvo įtarimų, jog kai kurių savivaldybių administracijos darė poveikį NVO taryboms, įtakojo jų sudėtį ir svarstomus klausimus, taip ribodamos tarybų savarankiškumą. Aktyviai veikė atsinaujinusi Nacionalinė NVO taryba – ji susitiko 11 kartų ir surengė du nacionalinius regioninių NVO tarybų forumus. Nacionalinė NVO taryba prisidėjo prie Lobizmo įstatymo pataisų rengimo, svarbios sektoriaus pergalės teisės srityje 2017 metais. Ji taip pat siekė spartinti NVO fondo kūrimą, tačiau šioje srityje nebuvo pasiekta rezultatų.

Keletas PVO kampanijų sulaukė plataus visuomenės palaikymo ir privertė valdžią imtis veiksmų. Reaguodamos į tragišką šeimos narių sumušto vaiko mirtį Kėdainiuose, PVO ragino visuomenę protestuoti ir raginti valdžią priimti įstatymą, draudžiantį fizines bausmes bei smurtą prieš vaikus. Netrukus buvo priimtas ilgai atidėliotas Vaiko teisės pagrindų įstatymas. Daug PVO ir PVO skėtinių organizacijų reiškė nuomonę dėl Stambulo konvencijos prieš smurtą prieš moteris ir smurtą šeimoje ratifikavimo. Nors metams baigiantis vyriausybė dar nebuvo apsisprendusi dėl konvencijos ratifikavimo, PVO išreikšta nuomonė skatino konstruktyvų dialogą ir padėjo visuomenei geriau suprasti problemą.

Daugiau nei 40 PVO pasirašė sėkmingą peticiją, raginančią Seimą atimti parlamentaro, kaltinamo seksualiniu priekabiavimu, mandatą. 81 PVO ir 27 akademikai ragino Prezidentę nepasirašyti Šeimos stiprinimo įstatymo, kuris, kai kurių PVO įsitikinimu, pažeidžia demokratijos principus. Vis dėlto lapkričio mėnesį įstatymas, kurį palaikė nemažas skaičius kitų PVO, buvo pasirašytas.

PVO skėtinės organizacijos, drauge su vyriausybės agentūromis ir 60 Lietuvos savivaldybių rengė Lietuvos pažangos strategiją ir veiksmų planą, kuriose numatyta, jog iki 2020 metų, PVO perims mažiausiai 15 procentų visų viešųjų paslaugų. Kitas svarbus pasiekimas buvo PVO pasiūlytų veiksmų įtraukimas į Vyriausybės programą, tame tarpe socialinio verslo plėtros, PVO įtraukimo į vyriausybės sprendimų priėmimą, mokymosi per visą gyvenimą sąlygų sudarymo ir skatinimo, pilietinio ugdymo ir pilietinio aktyvumo skatinimo srityse.

“Transparency International” Lietuvos skyrius (TILS) siekė PVO ir Seimo bendradarbiavimo skaidrumo. Išstudijavęs oficialius Seimo narių darbo kalendorius, asmenines svetaines, bei informaciją svetainėje manosutikimai.lt, TILS paskelbė visuomenei informaciją apie Seimo narių susitikimus su interesų grupėmis ir registruotais lobistais.

Nepaisant šių sėkmės istorijų, PVO advokacijos galimybes labai riboja finansinių ir žmogiškųjų išteklių stoka bei Vyriausybės netinkamas požiūris į viešąsias konsultacijas. Pavyzdžiui, Vyriausybė paprašė PVO įvertinti šimtus Jungtinių Tautų žmogaus teisių protokolų, tačiau šiam darbui neskyrė finansavimo. Kvietimai į Vyriausybės posėdžius dažnai išsiunčiami PVO paliekant labai mažai laiko pasirengti, arba kviečiamos tik pasirinktos organizacijos.

PASLAUGŲ TEIKIMAS: 3.3

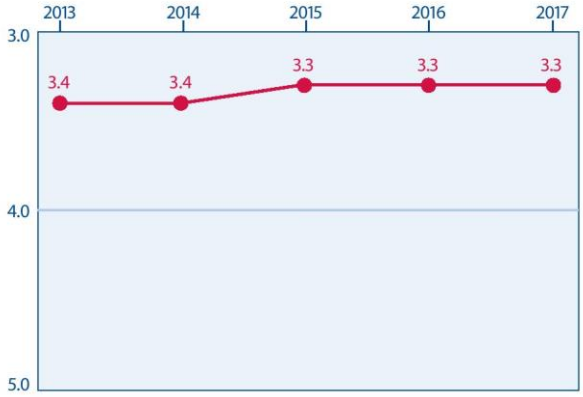

PASLAUGŲ TEIKIMAS LIETUVOJE

Paslaugų teikimo srityje reikšmingų pokyčių nebuvo. Taip kaip ir ankstesniais metais, 2017 PVO dažniausiai teikė socialines paslaugas. Šių paslaugų apimtis ir įvairovė išaugo, o taip pat PVO teikė daugiau sveikatos, sporto, švietimo ir gyvūnų gerovės paslaugų. Išaugo vaikų dienos centrų skaičius ir jų finansavimas, o taip pat paslaugos pagyvenusiems, neįgaliems ir specialių poreikių turintiems žmonėms. Vietos bendruomenių organizacijos toliau plėtė paslaugas turistams ir prekybą vietos produktais. 2017 m. duris atvėrė keletas vaikų darželių ir mokyklų, registruotų kaip PVO.

Politikos lygmenyje, Vyriausybė demonstruoja pripažįstanti PVO teikiamų paslaugų vertę. Pavyzdžiui, Paslaugų šeimoms veiksmo plano reikalavimai finansavimui rodo vyriausybės pasiryžimą perduoti paslaugų teikimą PO. Rezervuoti pirkimai, leidžiantys vyriausybei lengviau samdyti PVO, ženkliai pagerino teisinę bazę PVO paslaugų teikimui, o Veiksmų planas įgyvendinant Lietuvos pažangos strategiją formaliai įtvirtino vyriausybės siekį pirkti paslaugas iš PVO. Vyriausybės strategija numato, jog 2020 metais PVO teiks ne mažiau nei 15 procentų visų viešųjų paslaugų. Ekspertai įspėja, kad dėl ribotų finansų ir biurokratinių suvaržymų, susijusių su Lietuvos viešųjų paslaugų sistemos stipria monopolizacija, PVO gali nespėti pasirengti priimti šį įpareigojimą.

PVO skėtinės organizacijos aktyviai bendradarbiavo su vietos valdžia įgyvendinant vaikų socialinės apsaugos reformą. To pasėkoje, savivaldybės pradėjo pirkti PVO paslaugas skirtas įtėviams ir vaikų namų globotiniams.

PVO stengiasi teikti paslaugas visiems, kuriems jos yra reikalingos, ne tik organizacijų nariams. PVO trūksta išteklių ir gebėjimų atlikti išsamius rinkos tyrimus. Jos pradeda teikti naujas paslaugas pasikliaudamos stebėjimu ir patirtimi, kartais atlikdamos nedideles apklausas, bei atsižvelgusios į informaciją gaunamą iš savivaldybių administracijų ir socialinių skyrių, mokyklų direktorių bei bendruomenės narių. Kai kurios paslaugos, pavyzdžiui, kalbos pamokos migrantams, pradedamos teikti finansuojamos ES projektų, ir yra toliau plėtojamos.

Vis daugiau PVO 2017 metais ėmė mokestį už teikiamas paslaugas. Daugiau nei 10 organizacijų turėjo elektronines parduotuves, o Neįgaliųjų naujasis teatras pardavė pasirodymus įmonėms. Vietos veiklos grupės atstovaujančios regionus ir vietos bendruomenes, organizavo renginius, kurių metu buvo prekiaujama PVO produktais. Dzūkijos VVG apjungė keletą PVO į tinklą, siūlantį paslaugas ir prekes turistams - ekskursijas, renginius, užsiėmimus, ir vietos produktus. Kai kurios vietos organizacijos, siūlančios paslaugas ir prekes, per metus uždirbo daugiau nei €5,000.

Išlaidų susigrąžinimas vis dar yra nedidelis, ypač teikiant socialines paslaugas. Vietos valdžia siekia panaudoti PVO kaip nemokamą ar itin pigią darbo jėgą, ir dažnai kviečia PVO rengti nemokamus mokymus ar teikti nemokamas

konsultacijas. Be to, pirkimo taisyklės nustato žemus paslaugų įkainius ir reikalauja savanoriško indėlio. Pavyzdžiui, nacionalinė vaikų dienos centrų finansavimo programa reikalavo ne mažesnio nei 10 procentų finansinio indėlio ir pritraukti penkis savanorius projekto įgyvendinimui. Srityse, kur kainas reguliuoja rinka, tokiose kaip pavėžėjimas, žemės ūkis, kapų priežiūra, paslaugų atsiperkamumas yra didesnis.

Nors pradiniai žingsniai socialinio verslo reguliavime buvo žengti, 2017 metais procesas beveik nepasistūmėjo į priekį. Laukiama pokyčių 2018 metais, kai ES LEADER programa pradės remti socialinio verslo kūrimą regionuose.

SEKTORIAUS INFRASTRUKTŪRA: 2.9

PVO paramos organizacijos, ypač skėtinės, 2017 metais išplėtė paslaugas PVO. Jos skleidė informaciją, rengė mokymus ir talkino narėms parduodant paslaugas. PVO vienijosi siekiant bendrų tikslų, o tarpsektorinės partnerystės ženkliai stiprėjo socialinėje srityje.

Skėtinėms organizacijoms skirtas vyriausybės finansavimas padėjo peržiūrėti narystės strategijas, gerinti vidinę komunikaciją, aiškintis narių poreikius ir plėtoti nares stiprinančias paslaugas. Buvo rengiami mokymai ir susitikimai regionuose.

SEKTORIAUS INFRASTRUKTŪRA LIETUVOJE

2017 vyko daug mokymų. Skėtinės PVO ir vyriausybės agentūros surengė keletą mokymų ir konsultacijų kiekvienoje iš 60 Lietuvos savivaldybių; kiekviename jų dalyvavo 20-30 PVO ir vietos valdžios atstovų. Vyko specialūs mokymai PVO, turinčioms dienos centrus ir dalyvaujančioms deinstitucionalizavimo programoje, bei organizacijoms, įgyvendinančioms vietos veiklos strategijas bei rengiančioms paraiškas finansavimui. Šie mokymai buvo nemokami dalyviams, jų metu buvo skatinamas neformalus bendravimas, tinklaveika ir keitimasis informacija bei patirtimi. PVO rengė socialinių lyderių pusryčius, gerų idėjų vakarėlius ir kitus renginius, kuriuose didelį vaidmenį vaidino socialinė žiniasklaida.

NVO informacijos ir paramos centras koordinuoja Nacionalinės NVO koalicijos, kurią sudaro 14 skėtinių organizacijų ir daugiau nei 5,000 PVO, veiklą. Centras skelbia sektoriui aktualią informaciją savo svetainėje, ir drauge su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija rengia kasmetinį Nacionalinį NVO forumą, kurio metu PVO aptaria ir numato sektoriaus strateginius veiksmus ir prioritetus ateinantiems metams.

2017 metais plėtėsi koalicijos. Buvo įregistruota Žmogaus teisių organizacijų koalicija ir Nacionalinis lygybės ir įvairovės forumas. Dešimt naujų nacionalinių organizacijų įsijungė į skėtinę PVO, dirbančią švietimo srityje, o Nacionalinis skurdo mažinimo tinklas pasirašė bendradarbiavimo sutartis su devynių savivaldybių administracijomis.

Vietos veiklos grupės, kurias sudaro PVO, verslo ir vietos valdžios atstovai, keletą metų teikė institucinę paramą regionų PVO. 2017 metais, didžiųjų miestų VVG gavo ES fondų finansavimą socialinei integracijai stiprinti ir kovai su skurdu. Šios VVG dar neskirstė lėšų PVO, bet jau spėjo prisidėti prie geresnės informacijos sklaidos sektoriuje.

PVO vis dažniau naudojasi viešųjų bibliotekų, kultūros centrų, ir kitų viešųjų erdvių ištekliais, tokiais kaip nemokamos naujai atremontuotos ir šiuolaikinėmis technologijomis aprūpintos patalpos skirtos renginiams bei mobiliesiems

biurams. Kai kurios organizacijos, pavyzdžiui LGBT, anksčiau jautėsi nelaukiamos viešosiose erdvėse, tačiau 2017 diskriminacijos atvejai nepastebėti.

2017 metais Lietuvoje veikė labai nedaug vietos fondų, teikiančių paramą PVO. Tik vienas iš dešimties bendruomenių fondų – Utenos regiono bendruomenės fondas - telkė lėšas ir skirstė jas PVO. Žemaitijos bendruomenės fondas rengė įvairias socialines ir bendruomenines akcijas ir bendradarbiavo su kitomis organizacijomis projektuose. 2017 metais, verslo įmonių fondai pradėjo remti vaikų dienos centrus ir PVO socialinius projektus.

Nors vietos valdžia ne visuomet elgiasi su PVO kaip su lygiavertėmis partnerėmis, 2017 metais bendradarbiavimas gerėjo. Pavyzdžiui, sektoriai bendradarbiavo vystant vietos strategijas ir rengėsi perduoti socialinių paslaugų teikimą PVO. Kitas sektorių partnerystės pavyzdys, paveikęs viešąją politiką, buvo PVO inicijuotas memorandumas „Dėl galimybių žmonėms su negalia konkuruoti darbo rinkoje“, kurį pasirašė verslo įmonės, Seimas, Socialinės apsaugos ir darbo bei Ūkio ministerijos ir Darbo birža. LR Prezidentės inicijuota kampanija „Už saugią Lietuvą“ sustiprino bendradarbiavimą socialinėje srityje tarp PVO, verslo, vietos valdžios ir žiniasklaidos ir plačiai įtraukė Lietuvos visuomenę. PVO dalyvavo dešimtyse tokių tarpsektorinių iniciatyvų. Pavyzdžiui, Lidl Lietuva pradėjo ilgalaikę nacionalinę kampaniją už saugią aplinką vaikams. Lidl pakvietė klientus dovanoti į taromatus gražinamą užstatą, o padvigubinusi dovanotas lėšas jas skiria PVO išlaikomiems vaikų dienos centrams.

VIEŠASIS ĮVAIZDIS: 2.3

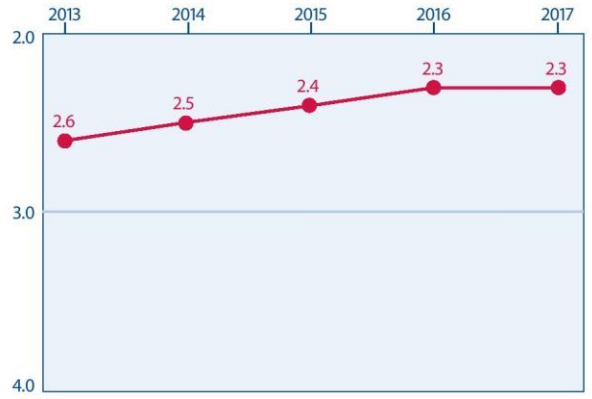

VIEŠASIS ĮVAIZDIS LIETUVOJE

Nepaisant žiniasklaidoje pasirodžiusių skandalingų istorijų, susijusių su PVO, sektoriaus įvaizdis buvo teigiamas.

Regioninė spauda mielai rašo apie PVO, jų veiklą ir renginius. Nacionalinė žiniasklaida nenoriai viešina PVO, išskyrus populiarių temų ir sensacingų naujienų kontekste. 2017 metais žiniasklaida keletą kartų užsiminė apie neteisėtus ar neetiškus ministrų ir viceministrų ryšius su PVO. Pavyzdžiui, bandyta atsekti asmeninius interesus vyriausybei „švaistant lėšas“ skėtinių organizacijų finansavimui. Kaltinimai taip ir nebuvo patvirtinti, o Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, tyrusi atvejus, tai pat nepateikė neigiamų išvadų. Žiniasklaida, beje, neišplatino nei atsiprašymo, nei paneigimo. Vis tik kai kurie negatyvūs žiniasklaidos atsiliepimai apie PVO turėjo pagrindo. Tai, kad Lietuvoje veikia daug politikų įsteigtų organizacijų, verčia iš esmės susimąstyti apie politikų ir PVO ryšius. Kitas žiniasklaidos pastebėtas atvejis buvo tai, jog Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, atlikusi ministerijos remiamo projekto įgyvendinimo patikrinimą, nustatė, kad PVO netinkamai panaudojo gautas lėšas ir aplaidžiai tvarkė apskaitą.

2017 metais PVO toliau sėkmingai rengė labdaros koncertus, kurie didino organizacijų matomumą, gerino jų viešąjį įvaizdį ir pritraukė dosnias aukas. PVO plačiai pasitelkia socialinę žiniasklaidą viešųjų ryšių ir komunikacijos kampanijose bei telkiant visuomenę. Pavyzdžiui, socialinės žiniasklaidos dėka išaugo palaikymas Lietuvos medikų

sąjūdžiui. Elektroninę peticiją pasirašė daugiau nei 40,000 žmonių ir virš tūkstančio dalyvavo protesto mitinge prieš menką medicinos darbuotojų darbo užmokestį ir prastas darbo sąlygas.

Tradicinė žiniasklaida ieškojo alternatyvių finansavimo šaltinių, tame tarpe fonduose remiančiuose PVO. Gavusi šių fondų paramą, žiniasklaida viešino PVO veiklą žmogaus teisių, socialinės integracijos ir kitose srityse. Pavyzdžiui, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija finansavo Irytas.lt rubriką apie žmones su negalia, kur buvo daug kalbama apie PVO veiklą. Kultūros taryba parėmė 15min.lt, kuri perspausdino nemažai medžiagos iš Lietuvos žmogaus teisių centro svetainės Manoteises.lt, kurioje taip pat bendradarbiauja Žmogaus teisių organizacijų koalicijos narės.

Kasmetinis Pilietinės galios indeksas, rengiamas Pilietinės visuomenės instituto, savo paskutinio tyrimo rezultatus pristatė 2017 metų birželį. Tyrimas parodė 3.6 punktų pilietinio aktyvumo padidėjimą lyginant su praeitais metais, o didžiausias 10.5 augimas buvo žmonių pilietinės įtakos visuomenėje suvokimo indikatoriuje, kuris apima pasitikėjimą PVO.

Nors verslas vis dažniau remia PVO vaikų dienos centrus, verslininkų tarpe vyrauja požiūris, kad PVO yra prašytojai, nesugebantys pasiūlyti vertingo atlygio. Valdžia, viešai pripažįstanti PVO reikšmę visuomenės gyvenime, dažnai elgiasi su PVO kaip pigia darbo jėga, bet ne lygiaverte partnere.

2017 pabaigoje, 2 097 organizacijos buvo pateikę informaciją apie veiklą ir rėmėjus elektroniniame NVO atlase – nvoatlasas.lt. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos išaiškinimas, kad asmens duomenų apsaugos taisyklės neleidžia kviesti organizacijų jungtis prie NVO atlaso be išankstinio jų sutikimo gauti informaciją, tapo iššūkiu NVO atlaso plėtrai.

Daug organizacijų turi mažus biudžetus ir nedidelius žmogiškuosius išteklius, ir tik menką jų dalį skiria viešiesiems ryšiams. Dauguma PVO neišgali pristatyti ir reklamuoti veiklos, vertinti pasiektus rezultatus ir poveikį, taip parodant savo vertę visuomenei.

2017 metais keletas organizacijų prisijungė prie NVO etikos kodekso, o Nacionalinė skurdo mažinimo koalicija pakvietė prie kodekso jungtis visas savo nares.